

29.5.2026

TAS/421/2026

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Lausunto yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2026 (K 2/2026)

Tasa-arvovaltuutettu kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi otsikossa mainitusta asiasta.

Yleistä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten eduskunnalle antamista kertomuksista

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimet antavat eduskunnalle kertomuksen neljän vuoden välein. Tasa-arvovaltuutettu tulee antamaan oman kertomuksensa tasa-arvon tilasta eduskunnalle syksyllä 2026.

Tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskunnalle antamia kertomuksia tulee tarkastella toisiaan täydentävänä kokonaisuutena, joka antaa eduskunnalle ja muille päätöksentekijöille laaja-alaisen kuvan syrjintälainsäädännön toimivuudesta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskunnalle antama kertomus tuo esiin erityisesti valtuutetun yhdenvertaisuuslain valvonnassa havaitsemia perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä epäkohtia ja kehittämistarpeita. Kertomukseen sisältyvät suositukset kuvaavat valtuutetun näkemystä siitä, miten yhdenvertaisuutta tai esimerkiksi syrjintälainsäädäntöön liittyviä oikeussuojakeinoja tulisi jatkossa kehittää, vahvistaa ja edistää.

Eduskuntakertomusten valiokuntakäsittely lukuisine asiantuntijalausuntoineen takaa kertomusten ja niiden esiin nostamien kysymysten ansaitseman näkyvyyden. Samalla lausunnonantajille tarjoutuu mahdollisuus esittää oma näkemyksensä kertomuksista.

Tasa-arvovaltuutetun suositukset tulevalle hallituskaudelle

Tasa-arvovaltuutettu on julkaissut verkkosivuillaan suosituksia tulevalle hallituskaudelle osittain samoista teemoista, jotka sisältyvät yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomukseen. Tasa-arvovaltuutetun suosituksissa korostetaan erityisesti tarvetta tasa-arvolainsäädännön kokonaisuudistukselle ja oikeussuojan vahvistamista siten, että sukupuolisyrynnän uhrin käytävissä olevat oikeussuojakeinot ovat tehokkaita ja yhdenmukaisia muun yhdenvertaisuuslainsäädännön turvaamien oikeussuojakeinojen kanssa.

Sukupuolisyrynnän ja moniperustaisen (mukaan lukien risteävän) syrjinnän uhrin oikeussuojan on toteuduttava myös käytännössä. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että syrjintälainsäädäntö eli tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki muodostavat yhdessä johdonmukaisen kokonaisuuden.

Syrjintälainsäädännön tehokas valvonta edellyttää näitä lakeja valvovien viranomaisten toimintaedellytysten turvaamista, mukaan lukien riittävät resurssit ja selkeät toimivaltuudet. Myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevien direktiivien tehokas täytäntöönpano edellyttää tätä. Direktiivien täytäntöönpanoa koskeva hallituksen esitys (HE 45/2026) on hyväksytty eduskunnan ensimmäisessä käsittelyssä 27.5.2026.

Lisätietoja tasa-arvovaltuutetun suosituksista löytyy valtuutetun verkkosivuilla: <https://tasa-arvo.fi/-/tasa-arvovaltuutetun-keskeiset-suositukset-tasa-arvon-vahvistamiseksi-2027-2030>.

Syrjinnän uhrin oikeussuojasta

Käräjäoikeudessa nostettava hyvityskanne on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien mukaisissa syrjintätilanteissa pääasiallinen oikeussuojakeino. Siviilikanteisiin liittyvä merkittävä oikeudenkäyntikuluriski on johtanut siihen, ettei kanteita edes nosteta. Tämä heikentää erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden mahdollisuuksia saada hyvitystä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että hallinto- ja työtuomioistuinten annettaisiin toimivalta määrittää hyvitys yhdenvertaisuuslain vastaisesta syrjinnästä. Tasa-arvovaltuutettu kannattaa ehdotusta ja toteaa esittävänsä omassa kertomuksessaan eduskunnalle, että tasa-arvolakiin tehtäisiin vastaava muutos.

Syrjinnän uhrin oikeussuojan kannalta on tärkeää, että hänellä olisi halutesaan mahdollisuus viedä asiansa tuomioistuimen sijasta ensin itsenäisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan.

Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan syrjinnän uhrin asemaa parantaisi erityisesti se, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta kehitettäisiin matalan kynnyksen oikeussuojakeino kaikkiin syrjintää koskeviin asioihin. Lautakuntakäsittelyssä uhrilla ei ole oikeudenkäyntikuluriskiä, ja se

tarjoaa usein nopean, joustavan ja kustannustehokkaan tavan saada riippumattoman oikeusturvaelimen ratkaisu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee kertomuksessaan, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle säädettäisiin toimivalta määrätä syrjinnästä hyvitys ja seuraamusmaksu. Valtuutettu katsoo lisäksi, että lautakunnan tulisi voida käsitellä yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämässä. Tasa-arvovaltuutettu pitää näitä ehdotuksia kannatettavina. Lautakunnan toimivaltaa tulee kuitenkin kehittää, jotta se voisi toimia tehokkaana oikeussuojakeinona kaikissa syrjintätilanteissa.

Nykyisin lautakunnan toimivalta on rajattu ja epäyhtenäinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslain kieltämän syrjinnän osalta. Yhdenvertaisuuslain 20 §:n mukaan lautakunta voi suositella hyvityksen maksamista syrjinnän uhrille, mutta tasa-arvolaisissa ei ole vastaavaa säännöstä. Lisäksi asian vireillepano-oikeus poikkeaa. Yhdenvertaisuuslaissa myös yksilö voi saattaa asian lautakuntaan, kun taas tasa-arvolain mukaan asian voi viedä lautakuntaan vain tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinoiden keskusjärjestö. Vaikka lautakunta voi käsitellä tasa-arvolain mukaisia työelämän syrjintäasioita, sen toimivalta on epäselvä tilanteissa, joissa kyse on risteävästä syrjinnästä työelämässä.

Tasa-arvovaltuutettu on eduskunnalle 2022 antamassaan kertomuksessa nostanut esiin sen, että tasa-arvovaltuutetulla ei ole toimivaltaa käsitellä risteävän syrjinnän tilanteita, joiden merkitys on kasvussa. Tasa-arvovaltuutettu korostaakin, että yksilöllä tulisi olla oikeus viedä myös sukupuolisyryntää koskeva asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan ja että lautakunnalla tulisi olla mahdollisuus määrätä tai vähintään suositella hyvitystä. Lisäksi lautakunnan toimivallan laajentaminen yhdenvertaisuuslain mukaisiin työelämäasioihin selkeyttäisi risteävään syrjintään liittyviä toimivaltakysymyksiä.

Sateenkaarivähemmistöjen oikeuksista

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tarkastelee eduskuntakertomuksessaan sateenkaarivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tasa-arvovaltuutettu yhtyy monilta osin esitettyihin suosituksiin.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien oikeuksia tulee edistää tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti. Keskeistä on, että oikeudet toteutuvat arjessa eri elämänalueilla, kuten palveluissa, koulutuksessa, työelämässä ja terveydenhuollossa. Vaikka perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, niiden toteutuminen edellyttää aktiivisia ja johdonmukaisia politiikkatoimia. Erityisestä huomiota on kiinnitettävä itsemääräämisoikeuden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja syrjimättömän kohtelun turvaamiseen.

Tasa-arvovaltuutettu painottaa yhdessä yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa pitkäjänteisen ja kokonaisvaltaisen sateenkaaripolitiikan tarvetta. Kansallinen sateenkaaripoliittinen toimenpideohjelma olisi keskeinen väline vahvistamaan viranomaisten ja palvelujärjestelmien kykyä turvata yhdenvertainen ja kunnioittava kohtelu kaikille.

Myös Euroopan rasmin ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) on suositellut Suomelle sateenkaaristrategian laatimista. Vastaavia toimintaohjelmia on jo käytössä muissa Pohjoismaissa.

Lisäksi tasa-arvovaltuutettu nostaa esiin tarpeen säätää eheytystoiminnan kiellosta, jotta yksilöitä voidaan suojata tehokkaasti haitallisilta ja ihmisoi-keuksia loukkaavilta käytännöiltä. Asia tuodaan esiin myös yhdenvertai-
suusvaltuutetun eduskuntakertomuksessa.

Sateenkaarivähemmistöjen oikeuksien turvaaminen on keskeinen osa oi-
keusvaltion velvoitteita ja vahvistaa koko yhteiskunnan oikeudenmukai-
suutta, luottamusta ja hyvinvointia.

Yhdenvertaisuuden edistämisestä urheilussa ja muussa vapaa-ajan toiminnassa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittaa yhdenvertaisuuslain häirinnän kiellon täsmentämistä siten, että urheilu-, kulttuuri- ja muille vapaa-ajan järjes-
töille ja seuroille säädettäisiin velvollisuus puuttua niiden toiminnassa il-
menneeseen häirintään. Järjestön tai seuran laiminlyönti tulisi katsoa syr-
jinnäksi, jos se ei ryhdy toimiin häirinnän poistamiseksi.

Tasa-arvovaltuutettu on omassa lainvalvontatyössään kiinnittänyt huo-
miota siihen, että muun muassa urheilussa esiintyy edelleen kielteistä,
poissulkevaa ja syrjivää käyttäytymistä. Yhdenvertaisuuden ja sukupuolten
tasa-arvon saavuttaminen edellyttää määrätietoista työtä kaikilla toimin-
nan tasoilla. Tasa-arvovaltuutettu tulee käsittelemään omassa eduskun-
nalle annettavassa kertomuksessaan muun muassa eräitä urheilua koske-
via epäkohtia.

Tasa-arvovaltuutettu pitää yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta tervetul-
leena ja tärkeänä keinona puuttua jo tapahtuneeseen häirintään. Tasa-ar-
vovaltuutettu on omassa seksuaalista häirintää ja sukupuoleen perustuvaa
häirintää koskevassa lainvalvontatyössään korostanut aina myös häirintää
ennaltaehkäiseviä toimia. Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että häirinnän en-
naltaehkäisy tulisi huomioida urheilussa. Nämä näkökohdat olisi ollut pe-
rusteltua sisällyttää yhdenvertaisuusvaltuutetun suositukseen.

Yhdenvertaisuussuunnitelmien tulisi olla toimipaikkakohtaisia oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että velvollisuus yhdenvertaisuussuunnitteluun palautetaan toimipaikkakohtaiseksi. Lisäksi valtuutettu kehottaa lisäämään koulutusta yhdenvertaisuussuunnittelusta ja lasten näkemysten huomioimisesta.

Tasa-arvovaltuutettu pitää suosituksia kannatettavina. Toimipaikkakohtainen yhdenvertaisuussuunnittelu mahdollistaa suunnitelmallisen ja järjestelmällisen yhdenvertaisuuden edistämisen varhaiskasvatuksessa. Se tukee yhdenvertaisen ja tasa-arvotietoisien lasten kohtaamisen vakiintumista arjen toiminnassa. Suunnitelmallinen työ auttaa tunnistamaan syrjiviä rakenteita ja ennaltaehkäisemään syrjintää. Toimipaikkatasoinen suunnittelu myös osallistaa ja sitouttaa henkilöstöä ja lapsia.

Yhdenvertaisuustietoisella varhaiskasvatuksella on myös myönteinen vaikutus lapsen tulevaisuuteen. Sen avulla lapsi onnistuu lisäämään ymmärrystään yhdenvertaisuudesta ja eriarvoisuudesta osana omaa toimintaansa ja omia valintojaan.

Yhdenvertaisuussuunnittelu tulee ymmärtää ennen muuta jatkuvana ja osallistavana prosessina. Toimipaikkakohtaisesti laadittu suunnitelma tarjoaa välineen arvioida ja kehittää toimintaa sekä muuttaa yhdenvertaisuutta koskevat tavoitteet käytännön teoiksi. Pelkkää varhaiskasvatuksen järjestäjän laatiman suunnitelman toimeenpanoa ei voi pitää riittävänä yhdenvertaisuuden edistämisen kannalta.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa, että lasten tulee voida osallistua suunnitteluun ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Ei ole perusteltua, että lasten osallistumisoikeus vaihtelee sen mukaan, käsitelläänkö tasa-arvo- vai yhdenvertaisuuskysymyksiä. Tästä syystä yhdenvertaisuusvaltuutetun suositus lasten näkemysten vahvemman huomioimisesta on tärkeä.

Tasa-arvovaltuutettu on omassa työssään kiinnittänyt huomiota siihen, että varhaiskasvatuksen henkilöstön osaaminen on avainasemassa tasa-arvon edistämässä varhaiskasvatuksessa. Lapsen yhdenvertainen ja tasa-arvotietoinen kohtaaminen on siksi otettava entistä paremmin huomioon varhaiskasvatuksen henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksessa. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä työ edellyttää säädösten ohella henkilöstön sitoutumista ja suunnitelmallista ja jatkuvaa koulutusta. Suositusta koulutuksen lisäämisestä yhdenvertaisuussuunnittelusta voi pitää perusteltuna.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana korostanut rikosoikeudellisen suojan tehostamista. Valtuutettu on muun

muassa ehdottanut, että rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön otettaisiin väkivalta- ja seksuaalirikoksissa törkeiden rikosten tunnusmerkistöihin ankaroittamisperusteeksi, ja että rangaistuksen yleisiin koventamisperusteisiin lisättäisiin läheinen suhde, uhrin haavoittuva asema ja rikoksen tekeminen lapsen läsnä ollessa. Lisäksi valtuutettu on pitänyt pakottavan kontrollin kriminalisointia rikoslaissa välttämättömänä.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että suomalaisessa kriminaalipolitiikassa tunnustetaan väkivallan sukupuolistunut luonne. Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämät rikoslain muutokset parantaisivat sukupuolistuneen väkivallan uhrin oikeussuojaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lisäksi kiinnittänyt huomiota nykyisten väkivallan vastaisen työn rakenteiden ja palvelujärjestelmien puutteisiin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on esittänyt, että väkivallan vastaisesta työstä tulee säätää erillisellä rakennellailla. Sen tavoitteena olisi selkeyttää hyvinvointialueiden ja kuntien rooleja sekä varmistaa lain tasolla selkeät ja toimivat palvelupolut. Tasa-arvovaltuutettu yhtyy yhdenvertaisuusvaltuutetun arvioon. Pysyvät lainsäädäntöön perustuvat velvoitteet vahvistaisivat väkivallan ehkäisyn pitkäjänteistä suunnittelua, koordinointia ja valtavirtaistamista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on todennut kertomuksessaan, että tällä hetkellä väkivallan riskinarviointi on puutteellista. Valtuutettu on pitänyt välttämättömänä, että riskinarvioinnista ja turvallisuudenhallinnasta säädettäisiin lain tasolla. Valtuutettu ehdottaa lisäksi, että Suomessa pitäisi lisäksi olla kansallinen vakavia väkivallan tapauksia koskeva tutkimustoiminto, jonka kautta pystyttäisiin kehittämään väkivallan ehkäisyä ja riskinarviointia. Tasa-arvovaltuutettu pitää ehdotuksia kannatettavina ja korostaa, että moniammatillisista riskinarviointimenettelyistä tulisi säätää lailla ja ottaa ne käyttöön koko maassa. Tehokas riskinarviointi edellyttää tasa-arvo- ja sukupuolietietoista lähestymistapaa, jossa tunnustetaan väkivallan sukupuolistuneet piirteet ja niihin vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet. Vakavia väkivallan tapauksia koskeva tutkimustoiminto tukisi myös riskinarvioinnin menetelmien kehittämistä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lisäksi kiinnittänyt kertomuksessaan huomiota seksuaalikasvatuksen rooliin väkivallan ennaltaehkäisyssä ja ehdottanut, että tasa-arvolain uudistuksen yhteydessä tulisi arvioida sukupuolistuneen väkivallan ja sen ehkäisyn huomioiminen osana tasa-arvosuunnittelua.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämä kannanotto ei perustu tasa-arvovaltuutetun kanssa käytyyn keskusteluun tai tasa-arvovaltuutetun havaintoihin. Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että suositus on osin myös epäselvä, sillä siitä ei ilmene, mitä tasa-arvolain suunnitteluelvoitetta se koskisi. Tasa-

arvovaltuutettu huomauttaa lisäksi, että viranomaisilla on tasa-arvolain mukainen velvollisuus edistää tasa-arvoa, mutta varsinaista velvollisuutta tasa-arvosuunnitelman laatimiseen viranomaisilla ei ole.

Sukupuolistuneen väkivallan ennaltaehkäisy on tärkeä tavoite, mutta sitä koskevat sääntelyratkaisut on arvioitava huolellisesti. On selvitettävä huolellisesti, mihin lainsäädäntöön velvoitteet sijoittuisivat parhaiten ja miten niiden toteutumista valvottaisiin tehokkaasti. Esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten osalta sääntelyä voitaisiin tarkastella myös osana koululainsäädäntöä. Mikäli tasa-arvolakiin ehdotetaan uusia velvoitteita, tasa-arvovaltuutettua tulee kuulla valmistelussa. Tasa-arvolakia valvovana viranomaisena tasa-arvovaltuutetulla on useamman vuosikymmenen kokemus lain toimivuudesta ja sen kehittämistarpeista.

Tekoälystä ja algoritmisesta syrjinnästä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää kertomuksessaan huomiota algoritmisten järjestelmien ja tekoälyn käytön yhdenvertaisuusvaikutuksiin. Tasa-arvovaltuutettu jakaa huolen siitä, ettei tekoälyn vaikutuksia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen tunnisteta riittävällä tavalla. Tekoäly ja digitalisaatio voivat edistää perus- ja ihmisoikeuksia, mutta niihin liittyy myös vakavia algoritmisen syrjinnän riskejä, jotka edellyttävät huolellista ja ennakkollista arviointia.

Tasa-arvovaltuutettu yhtyy suositukseen, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja sukupuolivaikutukset tulee arvioida systemaattisesti kaikissa julkisen sektorin tekoälyhankkeissa ja hankinnoissa. Syrjintäriskien ennakointi on paitsi oikeudellinen velvoite, myös inhimillisesti ja taloudellisesti perusteltua.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa myös esitystä siitä, että vaikutustenarviointia tuetaan valtioneuvoston ja ministeriöiden antamalla ohjauksella ja osamisen vahvistamisella. Arviointimenetelmien kehittämisessä tulee huomioida sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvolain säännökset. Lisäksi vaikutustenarvioinnissa tulee syrjintäriskien ohella kiinnittää huomiota viranomaisille suunnattuun velvollisuuteen edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa on nostettu esiin tekoälyn kehittyvä sääntely-ympäristö ja erityisesti tekoälyasetuksen ((EU)2024/1689) tavoite suojata perusoikeuksia, kuten syrjimättömyyttä. Myös tasa-arvovaltuutettu korostaa, että syrjintä määritellään ja arvioidaan kansallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön nojalla. Syrjintää koskeva sääntely tulee myös ottaa huomioon tekoälyjärjestelmien kehittämisessä ja käytössä koko niiden elinkaaren ajan.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että algoritmista syrjintää kokeneen oikeussuojaa vahvistetaan ja valvontaa kehitetään. Syrjintää epäilevälle tulee turvata pääsy oikeussuojakeinoihin myös tilanteissa, joissa syrjintä

liittyy tekoälyjärjestelmien käyttöön. Tasa-arvovaltuutettu on huolissaan syrjintää kokeneen oikeussuojan toteutumisesta. Voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää syrjintää epäilevältä toimia syrjintäepäilyyn liittyvän todistustaakan kääntämiseksi, mutta tekoälyjärjestelmien läpinäkymätön luonne ja epäsuorat vaikutukset vaikeuttavat syrjinnän tunnistamista. Tekoälyn käytön on oltava läpinäkyvää ja sen vaikutuksista on käytävä yhteiskunnallista keskustelua ja siitä tarjottava riittävästi tietoa eri väestöryhmille.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa, että syrjinnän kieltojen tehokas valvonta edellyttää riittäviä resursseja ja mahdollisuutta myös tekoälyjärjestelmien oma-aloitteiseen valvontaan. Sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun että tasa-arvovaltuutetun lakisäätöihin tehtäviin kuuluu valvoa ja puuttua myös algoritmiseen syrjintään, mikä tulee turvata asianmukaisin resurssein.

Tasa-arvovaltuutettu

Mia Spolander

Erityisasiantuntija

Pirkko Janas

